

Araştırma Makalesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜK BİNASINDA RAIMONDO D'ARONCO'NUN İZLERİ

Beria Nur Tay[†], Hüseyin Cengiz^{††}[†] İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye^{††} İstanbul Ticaret Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye[†] b.nurtay@gmail.com, ^{††} prof.dr.hcengiz@gmail.com 0009-0004-2167-7691, 0000-0002-9432-5345

Atıf/Citation: Tay, B.N., Cengiz, H., Marmara Üniversitesi Rektörlük Binasında Raimondo D'aronco'nun İzleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Dergisi, 8(2), s.17-46, doi: 10.56809/icujtas.1758614

ÖZET

19. yüzyıl sonlarında Osmanlı İmparatorluğu'nda modernleşme sürecinde kabul görmüş İtalyan mimar D'Aronco'nun eserleri, Art Nouveau'nun özgün bir yansıması olarak değerlendirilmektedir, estetik açıdan hoş olmalarının yanı sıra dönemin ideolojik ve idari dönüşümlerini yansıtan yapılar olarak da öne çıkmaktadır. Raimondo D'Aronco'nun mimari izleri günümüz, İstanbul'unda da mevcuttur. Bu çalışma, Raimondo D'Aronco'nun yaklaşımını kavramsal, işlevsel ve mekânsal açılardan inceleyerek, Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası olarak kullanılan ve eskiden Ticaret Bakanlığı binası olan yapıya odaklanmaktadır. Çalışmada, tarihi belgeler, mimari çizimler ve yüzey araştırmalarına dayalı nitel bir analiz yöntemi kullanılmıştır. Yapı, kavramsal, işlevsel ve mekânsal olmak üzere üç başlık altında analiz edilmiş ve semgesel anlamları, tarihsel işlevleri, plan ve cephe düzeni ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bulgular, D'Aronco'nun Batılı estetik öğeleri Osmanlı bağlamıyla bütünleştiren kendine özgü bir tasarım dili geliştirdiğini göstermektedir. Yapılan analiz, D'Aronco'nun eserlerinin ve Osmanlı mimarisindeki geç dönem batılılaşma sürecindeki eğilimlerin anlaşılmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Raimondo D'Aronco, Osmanlı mimarisi, Art Nouveau, Batılılaşma, Mekânsal Analiz.

ARCHITECTURAL REFLECTIONS OF RAIMONDO D'ARONCO IN THE MARMARA UNIVERSITY RECTORATE BUILDING

ABSTRACT

The works of Italian architect D'Aronco, who was accepted during the modernization process in the Ottoman Empire in the late 19th century, are considered to be a unique reflection of Art Nouveau. In addition to their aesthetic appeal, these structures also stand out as reflections of the ideological and administrative transformations of the period. Raimondo D'Aronco's architectural traces are still present in Istanbul today. This study examines Raimondo D'Aronco's approach from conceptual, functional, and spatial perspectives, focusing on the building that is currently used as the Marmara University Rectorate Building and was formerly the Ministry of Trade building. The study used a qualitative analysis method based on historical documents, architectural drawings, and surface surveys. The structure was analyzed under three headings: conceptual, functional, and spatial, and its symbolic meanings, historical functions, plan, and facade layout were examined in detail. The findings show that D'Aronco developed a unique design language that integrated Western aesthetic elements with the Ottoman context. This analysis aims to contribute to the understanding of D'Aronco's works and trends in the late Westernization process in Ottoman architecture.

Keywords: Raimondo D'Aronco, Ottoman architecture, Art Nouveau, Westernization, Spatial Analysis.

Geliş/Received : 05.08.2025
Gözden Geçirme/Revised : 19.08.2025
Kabul/Accepted : 26.08.2025

1. GİRİŞ

19. yüzyılın son çeyreği, Osmanlı İmparatorluğu için yalnızca siyasi ve sosyal değil, aynı zamanda mekânsal dönüşümlerin de yoğun şekilde meydana geldiği bir dönemdi. Tanzimat (1839) ve Islahat (1856) reformlarının ardından hızlanan modernleşme süreci, devletin idari mekanizmalarını yeniden yapılandırırken, söz konusu dönüşümün fiziksel yansımaları özellikle başkent İstanbul'da yeni mimari biçimlerinin çıkışıyla belirginleşmiştir (Çelik, 1993; Bozdoğan, 2001). Bu dönemde mimarlık yalnızca teknik bir üretim alanı olarak değil, aynı zamanda ideolojik bir temsil aracı olarak da işlev gördü.

Dönem boyunca, Osmanlı İmparatorluğu Batı ile kültürel ve politik bağları doğrultusunda farklı mimari yaklaşımlar denemiş ve özellikle Avrupa'dan davet edilen yabancı mimarlar aracılığıyla kentsel dokuya yeni biçimler kazandırılmıştır (Eldem, 1999; Dündar, 2006). Bahsi geçen mimarlardan biri olan Raimondo D'Aronco, 1893'ten 1909'a kadar İstanbul'un resmi baş mimarı olarak görev yaptı; döneminin en üretken isimlerinden biri haline gelen D'Aronco, başta sergi pavyonları, kamu binaları, türbeler ve konutlar olmak üzere çok sayıda işlevsel yapı inşa etmiştir (Ödekan, 1998).

D'Aronco'nun mimari yaklaşımı, Batı'da gelişen Art Nouveau üslubunu geleneksel Osmanlı mimari diliyle harmanlayan özgün bir senteze dayanmaktadır. Organik formlar, kavisli cepheler, bitkisel motifler ve yeni malzemelerin kullanımı, eserlerinde hem biçimsel hem de düşünsel bir bütünlük içinde yer almaktadır (Ölekli, 2015). Üslup İstanbul'da sınırlı sayıda mimar tarafından uygulanmış olsa da D'Aronco'nun yapıları yalnızca biçimsel bir aktarım benimsemekle kalmamış, aynı zamanda bağlamsal ve kültürel bir adaptasyon da sergilemiştir (Bozdoğan, 2001).

D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari mirasını anlamak için çalışma, başlangıçta Ticaret Bakanlığı olarak inşa edilen ve şu anda Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası olarak hizmet veren kamu binasına odaklanmaktadır. Söz konusu yapı, yalnızca işlevsel ihtiyaçları karşılayan bir kamusal yapı değil, aynı zamanda geç Osmanlı döneminin modernleşme eğilimlerini yansıtan estetik ve ideolojik bir temsildir (Kuban, 2010; Akın, 2004). Araştırma kapsamında yapı, kavramsal, işlevsel ve mekânsal düzeylerde analiz edilmiştir. Bu çok katmanlı değerlendirme yöntemi, yapının hem mimari bütünlüğü hem de tarihsel bağlamı içinde yorumlanmasına olanak tanıyarak, D'Aronco'nun özgün tasarım dili ile dönemin mimari arayışları arasındaki etkileşimi ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu çalışma, geç Osmanlı mimarisinin temsil stratejileri ile D'Aronco'nun mimari yaklaşımı arasındaki ilişkinin daha derinlemesine bir değerlendirmesini sunmayı amaçlamaktadır (Ahunbay, 2009; Bozdoğan, 2001).

1.1. Çalışma Konusu

Çalışma, İstanbul'un tarihi yarımadasında bulunan ve günümüzde Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası olarak kullanılan yapının kavramsal, işlevsel ve mekânsal değerlendirmesini, İtalyan mimar Raimondo D'Aronco'nun mimari yaklaşımı temelinde incelemektedir. Geç dönem Osmanlı idari mimarisinin bir örneği olan yapı, yalnızca tarihsel işleviyle değil, aynı zamanda estetik özellikleri ve üslup senteziyle de öne çıkmaktadır.

1890'larda, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme politikaları çerçevesinde, kamu binalarının mimari kimliğinde bir dönüşüm yaşanmış; bu süreçte yabancı mimarların katkıları ön plana çıkmıştır. Nitekim, İstanbul'da uzun yıllar resmi görevlerde bulunan D'Aronco, Batı Avrupa'da gelişen Art Nouveau yaklaşımını Osmanlı mimarisiyle sentezleyen öncülerden biri olmuştur.

Çalışmanın odak noktası olan Rektörlük Binası, hem dönemin idari programına yanıt veren işlevsel yapısı hem de cephe düzeni, süsleme repertuarı ve plan şemasıyla D'Aronco'nun tasarım ilkelerinden güçlü izler taşımaktadır. Yapı geç Osmanlı mimarisinde ortaya çıkan eklektik ve modernist eğilimlerin temsilcisi olarak değerlendirilmektedir (Bozdoğan, 2001).

Çalışma, mimarlık tarihi literatürüne katkıda bulunmayı ve D'Aronco'nun üslup karakterini yapının tarihsel bağlamı ve mimari özellikleri içinde inceleyerek yapının korunmasına dair özgün bir yorum geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Araştırmanın temel amacı, 19. yüzyıl sonu Osmanlı modernleşme sürecinin önde gelen mimarlarından Ramon'da D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari üretimini kavramsal, işlevsel ve mekânsal perspektiflerden incelemek ve özellikle Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası'na (eski adıyla Ticaret Bakanlığı) odaklanmaktır. Bina, estetik ve temsili değerlerinin yanı sıra dönemin idari programına yanıt veren işlevsel yapısıyla da dikkat çekici bir mimari eser olarak kabul edilmektedir.

Araştırma, D'Aronco'nun mimari yaklaşımının Batı kökenli Art Nouveau üsluplarını geleneksel Osmanlı mimari unsurlarıyla nasıl birleştirdiğini incelemektedir. Üslubun geç Osmanlı kent mimarisi üzerindeki etkisini değerlendirerek, dönemin ideolojik ve kültürel mimari temsiline dair yeni bir okuma geliştirilmektedir.

Çalışmada, tarihi belgelerden yararlanılarak yapının nitel analizi, çizimler ve görsel malzemeler kullanılmaktadır. Kavramsal analizde yapının temsil düzeyi ve sembolik bağlamı, işlevsel analizde kullanım programı ve kurumsal dönüşümü, mekânsal

analizde ise planı, cephe düzeni ve dolaşım yapısı dikkate alınarak çok yönlü bir analiz yürütülmektedir.

Araştırmanın kapsamı öncelikli olarak D'Aronco'nun İstanbul'daki yapılarından biri olan Rektörlük Binası ile sınırlıdır. Bununla birlikte, çalışmanın tarihsel bağlamını güçlendirmek için mimarın diğer yapılarından örneklerle karşılaştırmalı referanslar sunulmaktadır. Çalışma yalnızca yapısal bir analiz sunmakla kalmayıp, aynı zamanda Batılılaşma ve eklektizmin geç Osmanlı mimarisi üzerindeki mimari etkisini tartışmaya açmayı da amaçlamaktadır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir metodolojik çerçeve etrafında yapılandırılmıştır. Çalışmanın temel amacı, Raimondo D'Aronco'nun Osmanlı başkentindeki mimari üretimini çok katmanlı kavramsal, işlevsel ve mekânsal bir bağlamda analiz etmektir. Bu amaçla, mimarın estetik yaklaşımı, planlama yaklaşımı ve dönemsel bağlamı, özellikle Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası örneğinde analiz edilmiştir.

Araştırma sürecinde kullanılan veriler büyük ölçüde ikincil kaynaklardan ve yerine belgelenmiş mimari kaynaklardan elde edilmiştir. Yapı için hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri incelenmiş, mimari planlar ve cephe çizimleri görsel analiz kullanılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, arşiv fotoğrafları, tarihi haritalar ve ilgili literatür kaynakları kullanılarak bağlamsal analizler yapılmıştır.

Yapının analizinde üç aşamalı bir yöntem benimsenmiştir. Kavramsal analiz, yapının sembolik temsillerini ve bunların dönemin ideolojik mimari yaklaşımlarıyla ilişkisini ele almıştır. İşlevsel analiz ise yapının kullanım senaryolarını, program gereksinimlerini ve tarih boyunca geçirdiği işlevsel dönüşümleri incelemiştir. Mekansal değerlendirme, plan şeması, cephe düzeni, doğal ışık kullanımı, iç-dış ilişkiler ve dolaşım düzenleri gibi fiziksel özelliklere odaklanmıştır.

Metodolojik çerçeve, yapının özgün mimari karakterini ortaya çıkarmayı ve D'Aronco'nun tasarım yaklaşımını geç dönem Osmanlı mimarisinin genel yapısal ve estetik eğilimleriyle ilişkilendirmeyi mümkün kılmıştır. Analiz süreci, yorumlayıcı bir okuma yöntemiyle desteklenmiş ve farklı veri kaynaklarının karşılaştırmalı değerlendirmesi yoluyla bütüncül bir mimari analiz gerçekleştirilmiştir.

3. LİTERATÜR TARAMASI

Raimondo D'Aronco'nun Osmanlı İmparatorluğu'ndaki mimari faaliyetleri, özellikle İstanbul'daki yapıları üzerinden değerlendirilen çok sayıda akademik çalışmaya konu olmuştur. İlgili literatür, genellikle D'Aronco'nun Batı kökenli Art Nouveau üslubunu

Osmanlı'nın geleneksel mimari öğeleriyle nasıl sentezlediğine odaklanmaktadır (Batur, 1993; Ölekli, 2015).

Afife Batur'un kapsamlı çalışması, D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari üretimini detaylı biçimde belgeleyerek, onun tasarım dilini ve yapı repertuarını sistemli biçimde analiz eden ilk kaynaklardan biri olarak öne çıkar. Batur, mimarın estetik anlayışını biçimsel, işlevsel ve ideolojik düzlemlerde değerlendirerek, dönemin mimarlık iklimine katkılarını ortaya koyar (Batur, 1993).

Nur Akın (2000), geç Osmanlı döneminde İstanbul'da görev yapan yabancı mimarların, kentsel mekânın yeniden biçimlenmesinde oynadıkları rolü tartışırken D'Aronco'nun üretimlerini de dönemin çokkültürlü yapısı ve batılılaşma politikaları bağlamında ele alır. Akın'a göre bu mimarlar yalnızca tasarımcı değil, aynı zamanda modernleşmenin temsil araçlarıdır (Akın, 2000).

Sibel Bozdoğan'ın (2001) çalışması ise, mimarlığı ideolojik temsiliyetin bir aracı olarak ele alır. D'Aronco'nun üretimleri modern Osmanlı kimliğinin inşasında sembolik bir rol üstlenir. Bozdoğan'ın kuramsal yaklaşımı, bireysel mimari tasarımları siyasal bağlamla ilişkilendirme açısından literatürde önemli bir boşluğu doldurur (Bozdoğan, 2001).

D'Aronco'nun biçimsel yaklaşımlarını inceleyen güncel çalışmalardan biri olan Kocakoç (2018), mimarın Art Nouveau etkili yapı detaylarını ve bu detayların yerel mimariyle nasıl bütünleştiğini açıklamaya odaklanır. Kocakoç'a göre D'Aronco, estetik taşıyıcılığı güçlü olan öğeleri yalnızca yüzeysel biçimde değil, yapının plan, cephe ve süsleme bütünlüğü içinde yeniden kurgulamıştır (Karakoç, 2018).

Ölekli (2015) ise, Art Nouveau'nun Osmanlı coğrafyasındaki yansımaları geniş bir tarihsel bağlamda ele alarak D'Aronco'nun Art Nouveau üslubun İstanbul'daki en güçlü temsilcisi olduğunu vurgular. Bu yaklaşım, mimarın bireysel çizgisini evrensel akımlarla birlikte değerlendirme açısından literatüre önemli bir katkı sağlar (Ölekli, 2015).

Alev Erarslan (2024), D'Aronco'nun İstanbul'daki konut yapılarında Art Nouveau üslubunu nasıl yerelleştirdiğini incelemiştir. Yazar, cephe tasarımı, mekânsal organizasyon ve süsleme anlayışının Osmanlı konut geleneğiyle nasıl bütünleştiğini örnekler üzerinden analiz eder. Botter Apartmanı ve Yeniköy'deki konutlar gibi yapılar üzerinden, D'Aronco'nun doğaya referanslı süsleme dili ile yerel üretim tekniklerini başarılı şekilde harmanladığı vurgulanır. Makale, D'Aronco'nun estetik ile işlevselliği bir arada düşünerek, Osmanlı kent yapısına özgün katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır (Erarslan, 2024).

Altan'a göre, Botter Apartmanı, Şeyh Zafir Türbesi ve Yeniköy'deki konutlar gibi yapılar, simetrik ve asimetrik kurgu arasındaki dengeyi başarılı şekilde yansıtır. Cephelerde akıcı hatlar, doğadan ilham alan süsleme öğeleri ve yüzey geçişleriyle elde edilen derinlik etkisi ön plana çıkmaktadır. Ayrıca D'Aronco'nun yalnızca dış cepheye değil, iç mekân organizasyonuna da önem verdiği; mekânsal hiyerarşi ve işlevselliği gözeterek tasarım yaptığı vurgulanmaktadır (Altan, 2016).

Tüm bu çalışmalar, D'Aronco'nun mimari mirasını farklı perspektiflerden ele alsa da Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası gibi yapılar özelinde yapılan kapsamlı analizler literatürde oldukça sınırlıdır. Makale, söz konusu eksikliği gidermeyi amaçlayarak D'Aronco'nun tasarım ilkeleri ile geç Osmanlı mimarisindeki dönüşüm süreçlerini özgün bir yapı üzerinden tartışmaya açmaktadır.

4. RAİMONDO D'ARONCO VE OSMANLI MİMARLIĞI

4.1. D'Aronco'nun Yaşamı ve Mimarlık Yaklaşımı

Raimondo D'Aronco, 1857 yılında İtalya'nın Udine yakınlarında doğdu. Mimarlık eğitimini Venedik'teki Accademia di Belle Arti'de tamamlayan D'Aronco, kariyerinin başlarında İtalya'da çeşitli projelerde yer aldı ve özellikle sanat ve mühendisliği birleştirme yaklaşımına dikkat çekti. 1893 yılında II. Abdülhamid'in daveti üzerine İstanbul'a gelen D'Aronco, yaklaşık on altı yıl boyunca Osmanlı sarayının resmi baş mimarı olarak görev yaptı. Görev süresi boyunca başkentteki birçok önemli yapının tasarımını üstlendi.

D'Aronco'nun mimari yaklaşımı, dönemin etkili Avrupa stili Art Nouveau'yu geleneksel Osmanlı mimarisine sentezleme girişimine dayanıyordu. Doğadan ilham alan süsleme detayları, kavisli cepheler, asimetrik formlar ve yeni malzemelerin kullanımı eserlerinde sıklıkla görülür (Akın, 2000). Ancak D'Aronco'nun en çarpıcı özelliği, Osmanlı mimari kültürünü derinlemesine incelemesi ve Batı üsluplarını doğrudan uygulamak yerine, yerel unsurları estetik açıdan bütüncül bir çerçevede kullanmasıdır.

D'Aronco, türbeler, konutlar, sergi pavyonları ve idari binalar da dahil olmak üzere çeşitli işlevlere sahip yapılar tasarlamıştır. Çeşitlilik, yalnızca formda değil, aynı zamanda işlevsellik ve yapıda da esnekliğini göstermektedir. İstanbul'daki eserleri özgün bir mimari dilin ve geç Osmanlı modernleşmesinin mimari temsilleri olarak kabul edilmektedir.

Şekil 4.1. Raimondo D'aronco

4.2. On Dokuzuncu Yüzyıl Sonu Osmanlı Mimarisi

19. yüzyılın ikinci yarısı, Osmanlı İmparatorluğu'nda yalnızca siyasi ve sosyal açıdan değil, mimari açıdan da köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemdi. Tanzimat Fermanı (1839) ve Islahat Fermanı (1856) ile başlayan modernleşme süreci, idari yapıların yeniden düzenlenmesini beraberinde getirmiş ve modernleşme süreci de mimari üretimi doğrudan etkilemiştir (Akın, 2000). Saraylar, hükümet binaları, eğitim kurumları ve altyapı, özellikle İstanbul'da inşa edilenler, Batı üsluplarının artan etkisiyle şekillenmiştir.

Bu dönemde Osmanlı mimarisi eklektik karakteriyle dikkat çekmektedir. Neoklasik, barok ve rokoko gibi Batı kökenli üsluplar, geleneksel Osmanlı mimarisiyle birleşerek yeni bir sentez yaratmıştır. Üslup birliği yerine, birden fazla üslubun kullanılması, mimaride hem çeşitliliği hem de üslup geçişlerini artırmıştır. Özellikle Sultan Abdülaziz ve Sultan II. Abdülhamid dönemlerinde Osmanlı mimarisi belirgin bir şekilde farklı bir üslupla karakterize edilmiştir. Abdülhamid döneminde, eklektik üslup saray ve kamu binalarının tasarımında yaygın olarak benimsenmiştir.

19. yüzyılın son çeyreğinde, Avrupa'da etkili olan Art Nouveau üslubu İstanbul'da etkisini yitirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda bu üslubun öncülerinden olan Raimondo D'aronco, modern Avrupa mimarisini yerel mimariyle birleştirerek yeni bir estetik anlayış getirmiştir. Eserleri, Batı üsluplarının yalnızca dış cephe süslemelerinde değil, aynı zamanda yapının strüktüründe ve mekânsal düzeninde de içselleştirildiğini göstermektedir.

Netice itibarıyla, 19. yüzyılın sonlarına doğru, Osmanlı mimarisi, geçmişin klasik formlarını korumaya çalışırken, modernleşme politikaları doğrultusunda Batılılaşmaya açık bir mimari kimlik geliştirmiştir. Bu geçiş, D'Aronco gibi yabancı mimarların katkılarıyla daha görünür ve etkili hale gelmiştir.

4.3. D'Aronco Dönemi (1893–1909) Osmanlı Mimarlığında Akımlar

Raimondo D'Aronco'nun İstanbul baş mimarlığı görevi, II. Abdülhamid'in daveti üzerine 1893'te başladı ve 1909'a kadar sürdü. Söz konusu dönem, Osmanlı İmparatorluğu'nda hem teknik hem de estetik açıdan hızlanan bir mimari dönüşüm dönemiyle aynı zamana denk geldi ve Avrupa ile kültürel ve entelektüel temas yoğunlaştı. Bu dönemde İstanbul'un mimari silüeti köklü değişikliklere uğradı ve yerli ve yabancı mimarlar yeni tipolojiler, malzemeler ve stiller geliştirmek için iş birliği yaptı.

Dönem boyunca Osmanlı mimarisinde üç temel yaklaşım ortaya çıktı: eklektik üslup, Art Nouveau'nun etkisi ve yerel ve ulusal bir üslup arayışı. Eklektik üslup, barok, neoklasik ve oryantalist unsurların bir arada kullanımıyla karakterize edilirken, Art Nouveau, D'Aronco gibi Avrupalı mimarların bireysel çalışmalarında daha belirgin bir şekilde ortaya çıktı. Aynı dönemde, özellikle 20. yüzyılın başlarına doğru, yerel mimarlar arasında geçmişe dönüşe (Selçuklu ve erken Osmanlı mimarisi) dayalı bir "ulusal mimarlık" anlayışı gelişmeye başlamıştır.

Eklektisizm

Mimari tasarımda eklektizm, farklı dönem ve üsluplardan mimari unsurları bir araya getirerek yeni bir bütün oluşturan bir yaklaşımdır. Eklektik mimari, belirli bir döneme veya üsluba bağlı kalmadan, geçmişten gelen unsurları seçici bir şekilde yeniden yorumlar. Bahsi geçen yaklaşım, özellikle 19. yüzyılın sonlarında sanayileşme ve modernleşmenin hız kazandığı şehirlerde yaygındı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda eklektizm, Batılılaşma sürecinin etkisiyle yeni mimari arayışların ortaya çıktığı Tanzimat sonrası dönemde ön plana çıktı. Barok, neoklasik ve Rokoko gibi Batı kökenli üsluplar, geleneksel Osmanlı mimarisiyle birleştirilerek yeni bir mimari ifade biçimi yaratıldı. Bu yapılarda yerli ve yabancı mimarlar geçmişin mimari mirasını yorumlarken aynı zamanda dönemin modern ihtiyaçlarını karşılayan yapılar ürettiler. Eklektik yaklaşımlar, tek bir mimari söyleme bağlı kalmayan özgür bir biçim anlayışı sunarken, eleştirmenler tarafından zaman zaman "kimliksiz" veya "tarihsel bağlamdan kopuk" olarak eleştirilmiştir (Kuban, 2007). Ancak, özellikle İstanbul gibi çok kültürlü toplumsal yapılara sahip şehirlerde, söz konusu seçici dil, dönemin kültürel çeşitliliğini yansıtan önemli bir temsil aracı haline gelmiştir.

Mimarlıkta eklektizm, yalnızca biçimsel bir harmanlama değil, aynı zamanda geçmiş ile şimdi arasında yaratıcı bir ilişki olarak da düşünülebilir. İlgili çerçevede hem tarihsel hem de entelektüel bağlamlarda mimarlığın çoğulcu doğasını temsil eder.

Art Nouveau

Art Nouveau, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa'da ortaya çıkan ve doğadan ilham alan organik formlarla karakterize edilen bir sanat akımıdır. Klasik gelenekleri reddeden ve bir binanın her unsurunu tasarımın bir parçası olarak gören bütüncül bir mimari yaklaşımı temsil eder. Söz konusu stilde, cephe düzenleri, pencere çerçeveleri, korkuluklar, mobilyalar ve iç dekorasyon gibi tüm detaylar bir bütünün parçası olarak kabul edilir.

Üslup açısından Art Nouveau, kavisli çizgiler, çiçek motifleri, dalga formları, asimetrik cepheler ve dekoratif demir işçiliği gibi unsurlarla karakterize edilir. Malzeme kullanımı, dökme demir, vitray, seramik ve ahşap gibi malzemelerin sanatsal işlenmesini vurgular (Gontar, 2006).

Raimondo D'Aronco, Osmanlı İmparatorluğu'nda Art Nouveau'nun en önemli temsilcisiydi. Bu modern Avrupa stilini İstanbul'un yerel mimari tarzıyla birleştirerek, geleneksel Osmanlı süslemeleriyle uyumlu bir şekilde tamamlanan özgün yapılar yaratmıştır. Art Nouveau, eserlerinde yalnızca biçimsel bir yansıma değil, aynı zamanda dönemin toplumsal ve estetik dönüşümünün bir ifadesi olarak da işlev görmüştür.

Art Nouveau, yalnızca bir mimari üslup değil, aynı zamanda modernleşmenin sanatsal ve kültürel boyutlarını somutlaştıran bir ifade dili olarak da kabul edilir. Avrupa'da olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda da bu üslup, modern bireyi ve estetik yenilenmeyi temsil etmiştir.

Ulusal Mimarlık Akımı

20. yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ortaya çıkan ve özellikle 1908-1930 yılları arasında etkili olan bir mimari akımdır. Batı etkisindeki mimari üsluplara tepki olarak ortaya çıkan akım, Osmanlı-Türk mimari mirasına dayalı yeni bir ulusal kimlik arayışının ürünüdür.

Akımın temel amacı, geçmişin sembolik değerlerini modern yapı teknikleriyle birleştirerek Osmanlı klasik mimarisinden (özellikle Mimar Sinan üslubundan) ilham almaktır. Sivri kemerler, kubbeler, revaklar, klasik cephe düzenlemeleri, çini süslemeleri ve geleneksel taş işçiliği bu akımın temel unsurları arasındadır (Kuban, 2007).

Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'nın önde gelen mimarları arasında Kemaleddin Bey, Vedat Tek, Arif Hikmet Koyunoğlu ve Giulio Mongeri bulunmaktadır. Bahsi geçen mimarlar, kamu binaları (postaneler, bankalar, okullar ve hükümet binaları) gibi prestijli projelerde klasik Osmanlı formlarını ve detaylarını çağdaş işlevsellikle uyumlu bir şekilde yorumladılar (Akın, 2000).

Söz konusu hareket yalnızca biçimsel bir çerçeveye değil, aynı zamanda ideolojik bir çerçeveye de sahipti. İkinci Meşrutiyet'ten sonra yükselen Türkçülük ve milliyetçilik fikirleri mimaride kendini gösterdi. Dolayısıyla, Birinci Ulusal Mimarlık Hareketi yalnızca bir mimari üslup değil, aynı zamanda bir kimlik inşa aracıydı.

Dönemin sonunda Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte bu üslup, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönem mimarlık politikalarını etkiledi ve 1930'lara kadar kamu binalarında baskın mimari söylem haline geldi.

5. D'ARONCO'NUN İSTANBUL'DAKİ YAPILARI ÜZERİNE ANALİZ

5.1. Günümüze Ulaşmamış veya Korunmamış Yapılar

Raimondo D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari üretimi geniş bir yelpazeye yayılmış olsa da, bu eserlerin önemli bir kısmı ya günümüze ulaşmamış ya da ciddi şekilde hasar görmüştür. Bunun başlıca nedenleri arasında yapıların geçici işlevleri, kentleşmenin getirdiği baskılar, koruma politikalarının yetersizliği ve dönemin yapı tekniklerinin uzun ömürlü olmayışı yer almaktadır.

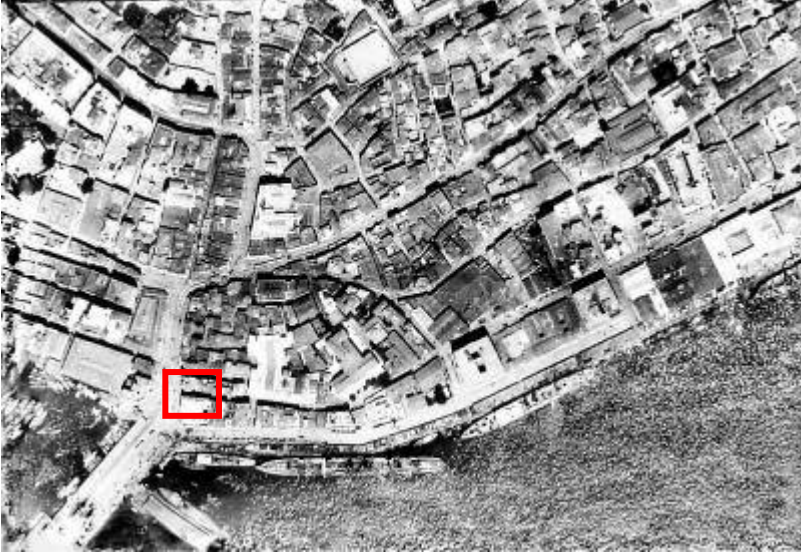
D'Aronco tarafından tasarlanan, özellikle Galata ve Pera semtlerindeki bazı özel konut yapıları Art Nouveau etkilerini yansıtmaktadır. Ancak yapıların bir kısmı zamanla çökmüş, bir kısmı ise özgünlüğünü yitirmiştir. İşlevsel değişimler, müdahalesiz bakım eksikliği ve gelişen kentsel doku, bu kayıpların başlıca nedenleri arasındadır.

D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari mirası, günümüze ulaşan yapılarla sınırlı değildir. Tamamlanmamış projeler, geçici sergi binaları, özgünlüğünü yitirmiş konutlar da mimarın mimari yaklaşımı ve dönemin estetik tercihleri hakkında önemli ipuçları sunuyor.

5.1.1. Karaköy Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Mescidi

Karaköy Camii, İtalyan mimar Raimondo D'Aronco tarafından 1903 yılında İstanbul'un Karaköy Meydanı'nda tasarlanmış, işlevsel çeşitliliği ve üslup senteziyle dikkat çeken küçük ölçekli bir ibadet yapısıdır. II. Abdülhamid'in talimatıyla inşa

edilen cami, dönemin kent estetiğiyle uyumlu olacak şekilde dini ve kamusal işlevi olan bir yapı olarak düşünülmüştür.

Şekil 5.1. Karaköy Hava Fotoğrafi (Kaynak: Eski İstanbul Fotoğraf Arşivi)

Şekil 5.2. Karaköy Meydanı, (Kaynak: Eski İstanbul Arşivi)

Karaköy Camii, 1958 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen yol genişletme ve kent düzenleme çalışmaları kapsamında istimlak edilerek yıkılmıştır. Caminin bazı parçalarının Kınalıada Camii'nde kullanıldığı yönünde bilgiler mevcuttur, ancak aktarım sınırlı düzeyde gerçekleşmiştir. Günümüzde yapıdan herhangi bir iz kalmamıştır. Günümüzde rekonstrüksiyon çalışmalarına başlanmıştır.

Plan ve Minare Özellikleri

Aşağıda maddeler halinde Plan ve minare özellikleri verilmiştir.

- Cami, yaklaşık 10x13 metre boyutlarında kompakt bir plan şemasına sahiptir.
- Yapı planı sekizgen olarak tasarlanmıştır. Bu form, hem geleneksel Osmanlı mimarisindeki geometrik anlayışa hem de Art Nouveau'daki biçimsel özgürlüğe göndermede bulunur.
- Zemin kat ticari kullanım amacıyla ayrılmış ve dükkânlar yerleştirilmiştir. Bu durum, yapının sadece dini değil, ekonomik bir işleve de sahip olduğunu gösterir.
- Üst katta yer alan ibadet mekânı, merkezi kubbeyle örtülmüş ve nispeten sade iç mekânla desteklenmiştir.
- Camiye ait tek minare, yapı ile bütünlük gösteren şekilde sekizgen planlı, kapalı şerefeli ve kısa boyludur.
- Minarenin şerefesi, kıvrımlı Art Nouveau payandalarla taşınmaktadır.

Şekil 5.3. Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Mescidi ve El Çizimi, Karaköy
(Kaynak: Kültür Envanteri)

Yapı Malzemesi ve Taşıyıcı Sistem

- Taşıyıcı sistemde çelik putrel kullanılmıştır.
- Dış cepheler mermer levhalarla kaplanmıştır.
- Cepheler yapının anıtsal ölçğine oranla oldukça hareketlidir.

Cephesi ve Süsleme Unsurları

- Cephenin alınlık kısmında çiçek motifleri ve kıvrımlı Art Nouveau çizgileri yer almaktadır.
- Pencere hem kemerli hem de dikdörtgen açıklıklar şeklinde tasarlanmış; pencere araları bitkisel motiflerle çevrelenmiştir.

5.2. Mevcut Durumda Korunan Yapılar

Raimondo D'Aronco'nun İstanbul'da inşa ettiği yapılar arasında günümüze ulaşan örnekler, onun mimari yaklaşımının anlaşılabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. İlgili yapılar hem Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde sarayla kurduğu yakın ilişki doğrultusunda kamusal alanda üstlendiği rolleri hem de bireysel tasarım dilini belgeleyen nitelikli örneklerdir. D'Aronco'nun özellikle İstanbul'da inşa ettiği dini, idari ve özel konut yapılarının bir bölümü çeşitli restorasyonlarla korunmuş ve bugüne ulaşmıştır.

Bu yapılar içinde en çok bilinenlerden biri, Şeyh Zafir Türbesi ve Külliyesi'dir. Beşiktaş'ta yer alan külliye, türbe, kütüphane ve çeşme birimlerinden oluşmakta olup hem mimari hem de simgesel değeri açısından dikkat çekicidir. Külliye geleneksel Osmanlı anıtsallığı ile Batı etkili süsleme dili bir arada kullanılmıştır.

Şekil 5.6. Şeyh Zafır Külliyesi (Kaynak: Gürsoy Grup Arşiv)

Bir diğer önemli yapı olan Botter Apartmanı, D'Aronco'nun İstanbul'daki ilk konut tipi yapılarından biridir (Eldem, 1984). Beyoğlu'nda yer alan yapı, aynı zamanda Art Nouveau üslubunun İstanbul'daki en erken örneği olarak kabul edilmektedir. Cephede kullanılan bitkisel motifler, asimetrik düzenleme, demir işçiliği ve cam vitraylarla zenginleştirilmiş detaylar, D'Aronco'nun Avrupa'daki modern mimari akımlarla kurduğu ilişkinin güçlü bir göstergesidir.

Şekil 5.7. Botter Apartmanı

5.3. Kavramsal, İşlevsel ve Mekânsal İnceleme Yöntemi

Raimondo D'Aronco'nun İstanbul'daki yapılarından biri olan Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası'nın mimari özellikleri üç aşamalı bir analiz yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz süreci üç ana başlık altında yürütülmüştür: yapının kavramsal boyutu, işlevsel kullanımı ve mekânsal organizasyonu. Bu çalışma, hem mimarın biçimsel tercihlerinin ardındaki düşünsel temelleri hem de yapının zaman içinde geçirdiği dönüşümleri sistematik olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Kavramsal analiz bölümünde yapının ideolojik ve kültürel temsili incelenmiştir. Yapının, inşa edildiği dönemin modernleşme politikaları ve estetik eğilimleriyle ilişkisi değerlendirilerek, D'Aronco'nun tasarım yaklaşımının sembolik yönleri ortaya çıkarılmıştır. Bakış açısı, mimarlık tarihinin yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda düşünsel boyutlarını da kapsayan bir yaklaşımı gerekli kılmıştır.

İşlevsel analizde yapının özgün amacı, tasarım döneminin programatik ihtiyaçlarına nasıl yanıt verdiği ve zaman içinde geçirdiği işlevsel değişimler incelenmiştir. Bu yaklaşım, mimari ürünlerin yalnızca tasarlandıkları bağlam içinde değil, aynı zamanda değişen kullanım koşulları içinde de değerlendirilmesi gerektiği anlayışına dayanmaktadır.

Mekânsal analiz ise yapının fiziksel düzenine odaklanarak, plan şeması, hacim ilişkileri, cephe kompozisyonu, doğal ışık kullanımı, iç sirkülasyon ve malzeme seçimi gibi mimari kararları kapsamlı bir şekilde değerlendirmiştir. Bu süreçte, D'Aronco'nun üslup karakteri ile yapının kurumsal işlevi arasında kurulan denge sorgulanmış ve mekânsal kompozisyonun bütüncül bir okuması yapılmıştır.

D'Aronco'nun özgün mimari üslubu ile geç dönem Osmanlı mimari üslubu arasındaki çok boyutlu etkileşimi ortaya koymak için üçlü analiz yöntemi seçilmiştir. Yöntem, nitel veri analizi, karşılaştırmalı belge analizi ve bağlamsal analize dayalı görsel yorumlama ile desteklenmiştir.

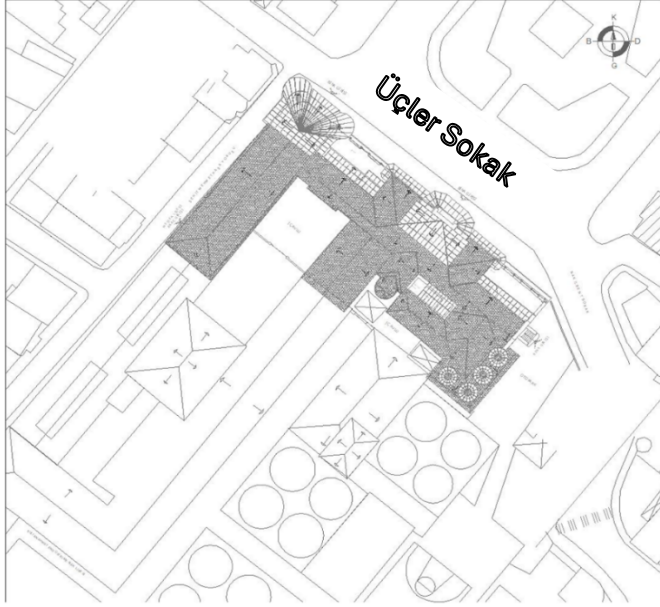
6. MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜK BİNASI

Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası, Fatih ilçesine bağlı At Meydanında 78 pafta, 121 ada, 31 parselde yer almaktadır.

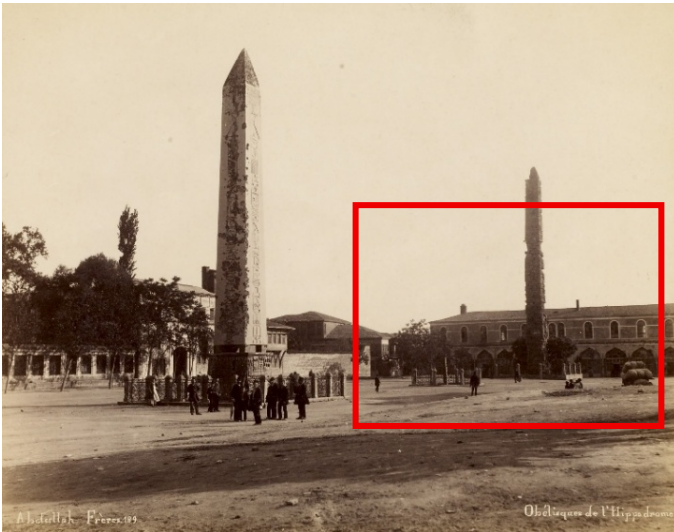
Şekil 6.1. Tarihi Yarımada (Kaynak: Alman Mavileri)

İstanbul'un Tarihi Yarımadası'nda, Sultanahmet Meydanı'nda yer alan Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası, Osmanlı'nın geç dönem modernleşme sürecinde inşa edilmiş idari mimari mirasınin önde gelen örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir (Ortaylı, 2020).

Şekil 6.2. Vaziyet Planı

Günümüzde Marmara Üniversitesi'ne ev sahipliği yapan bina, başlangıçta Ziraat, Maden ve Orman Nezareti olarak tasarlanmış ve kullanılmıştır.

Şekil 6.3. At meydanı, Dikilitaşlar ve Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası / Abdullah Frères Fotoğrafi (1880-1893)

Yapının, zamanla ortaya çıkan işlevsel yetersizlikleri ve yeni estetik beklentiler doğrultusunda, Sultan II. Abdülhamid döneminde İstanbul'un resmi baş mimarı Raimondo D'Aronco tarafından yeniden ele alındığı akademik çevrelerde genel kabul görmektedir (Somel, 2001). D'Aronco'nun müdahalesiyle bina, yalnızca bir kamu hizmeti yapısı olmanın ötesine geçmiş; Batı etkili yeni bir temsil diliyle, Osmanlı modernleşmesinin sembolik bir göstergesine dönüşmüştür.

Şekil 6.4. Kuzeydoğu Cephesi, Sultan II Abdülhamid Arşivi
(Kaynak:İstanbul Üni. Nadir Eser)

Stratejik konumu itibarıyla yapı, hem Babıâli gibi merkezi idari yapılarla mekânsal ilişkisi, hem de Sultanahmet çevresindeki diplomatik ve bürokratik odağa yakınlığıyla dikkat çeker. Mekânsal konumlanma, yapıyı sıradan bir idari bina olmaktan çıkararak, Osmanlı Devleti'nin Batı ile kurduğu yeni ilişkilerin mekânsal-temsili ifadesi haline getirmiştir (Akyüz, 2019). Dönemin estetiğine uygun olarak, klasik Osmanlı kamu yapılarından farklı, Batı esintili bir cephe kompozisyonu ile tasarlanan yapı, geleneksel formlarla uyum içinde tasarlanmıştır. Marmara Üniversitesi tarafından kullanılan yapı, bugün hem mimari hem de tarihsel olarak İstanbul'un kültürel mirasının bir parçası olmaya devam etmektedir. Restorasyon süreci boyunca orijinal plana büyük ölçüde sadık kalınmış ve yapının sembolik ve işlevsel kimliği korunmaya çalışılmıştır. Yapı, D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari mirası içinde korunan ve aktif olarak kullanılan az sayıdaki yapıdan biridir.

6.1. Kavramsal İnceleme

Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası, 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun sanayileşme ve teknik eğitimi destekleme çabaları doğrultusunda, 1866–1868 yılları arasında Sanayi Mektebi olarak inşa edilmiştir. Yapının ilk işlevi,

nitelikli zanaatkarlar ve teknik personel yetiştirmek amacıyla tasarlanmış bir mesleki eğitim kurumu olarak belirlenmiştir. Bu durum, yapının plan organizasyonunda ve cephe kurgusunda da gözlemlenebilecek biçimde, akılcı ve işlevsel bir mimari anlayışla ilişkilidir (Eyice, 1994; Kuban, 2007).

Eski Ticaret Bakanlığı binası olarak inşa edilen bina, Yapı, 1894 İstanbul Depremi'nde ağır hasar görmüş ve sonrasında dönemin saray başmimarı olan Raimondo D'Aronco tarafından restore edilmiştir. D'Aronco'nun müdahalesi, yapının orijinal formunu büyük ölçüde korumakla birlikte, özellikle giriş cephesinde görülen Art Nouveau etkili eklemelerle dikkat çeker. Kavisli hatlar, lokmalık ferforje demir korkuluklar, vitraylı kapı açıklıkları ve asimetrik cephe vurguları, D'Aronco'nun İstanbul'daki diğer yapılarında da izlenen biçimsel dilin bir parçası olarak yapıya yansımıştır (Barillari & Godoli, 1997).

Şekil 6.5 Kuzeydoğu Cephesi (Kaynak: Gürsoy Grup Arşivi (2025))

Kavramsal olarak yapı geleneksel Doğu değerlerine hem de Batı merkezli estetik yapılara aynı anda gönderme yapan melez bir mimari ifade sunar. Yapı, mimari temsil yoluyla kimlik oluşturma çabasının ürünü olarak yorumlanabilir (Cansever, 1991). Dönemin egemen ideolojisi ve mimarın bireysel yaratıcılığı, bu yapıda birbirini tamamlayan iki katmanlı bir anlatı yaratır.

Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası, mimari formların ötesine geçen bir temsil alanı olarak değerlendirilmelidir. Yapının hem ideolojik anlamda Osmanlı modernleşmesinin bir simgesi hem de D'Aronco'nun estetik düşüncesinin özgün bir ifadesi olarak değerlendirilmesi gerekir.

6.2. İşlevsel Özellikler

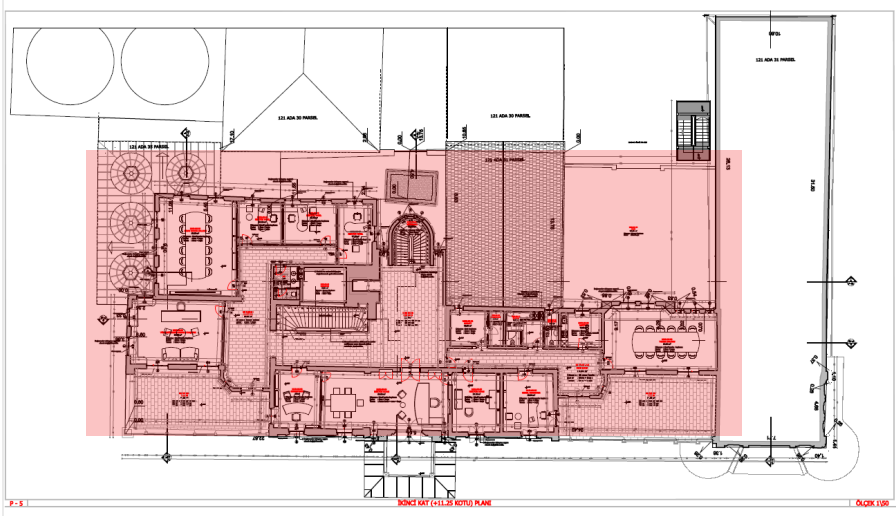
Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası olarak günümüzde kullanılan yapı, inşa edildiği dönemde Osmanlı Devleti'nin ekonomik organizasyonunu yöneten Ticaret Nezareti (Bakanlığı) için tasarlanmıştır. Söz konusu kurum, yalnızca ekonomik işlemleri yönlendiren bir merkez değil, aynı zamanda modern devletin bürokratik yapısını mekânsal olarak temsil eden birimlerden biri olarak değerlendirilmelidir. Yapı, bu yönüyle Osmanlı idari reformlarının ve Batılılaşma süreçlerinin fiziksel izdüşümünü sunar (Yıldırım, 2013).

Binanın işlevsel planlamasında, 19. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı kamu yapılarında yaygınlaşmaya başlayan rasyonel ve aksel bir yerleşim anlayışı benimsenmiştir. Giriş bölümünden uzanan simetrik bir aks üzerine yerleştirilen ofis, toplantı odası ve kabul salonları; dönemin bürokratik düzenini ve hiyerarşik işleyişini yansıtan biçimde düzenlenmiştir. Alt katlar daha kamusal ve halka açık işlevlere hizmet ederken, üst katlar daha kontrollü ve sınırlı erişim gerektiren yönetim birimlerine ayrılmıştır. Katmanlı işleyiş modeli, dönemin mekânsal güvenlik anlayışıyla da örtüşmektedir (Ortaylı, 2020).

İç mekân organizasyonunda yüksek tavanlı salonlar, geniş pencerelerden sağlanan doğal ışık ve bölümlendirilmiş bekleme alanları dikkat çeker. Bu düzenleme hem kamu çalışanlarının verimli çalışmasını hem de halkla temasın düzenli şekilde yürütülmesini hedeflemiştir. Sanayi Mektebi ile paralel dönemlerde geliştirilen bu tür kamu yapıları, Osmanlı Devleti'nin işlevsellik ve estetik arasında kurmaya çalıştığı dengeyi temsil eder. Nitekim 1868 yılında kurulan Mekteb-i Sanayi de dönemin teknik eleman ve büro personel ihtiyacına cevap veren mekânlar arasında yer almıştır (Yıldırım, 2013; Ergin, 1977).

Cumhuriyet dönemine geçişle birlikte yapı, çeşitli kamusal hizmetlerde kullanılmış ve zamanla üniversite bünyesine katılarak bugünkü işlevine kavuşmuştur. Günümüzde Marmara Üniversitesi Rektörlüğü'ne ev sahipliği yapan yapı, akademik ve idari birimlerin bulunduğu aktif bir kamusal alan işlevini sürdürmektedir. Söz konusu dönüşüm süreci, yapının özgün plan kurgusuna büyük ölçüde sadık kalınarak gerçekleştirilmiş; mimari sürekliliğin korunmasına özen gösterilmiştir (Somel, 2001).

İşlevsel açıdan değerlendirildiğinde, yapı hem Osmanlı döneminin merkezi idari yapısına hem de Cumhuriyet dönemi üniversite yönetim modeline uyum sağlayabilecek esnekliğe sahip olduğunu kanıtlamıştır. Bu yönüyle bina, yalnızca tarihi bir belge değil, aynı zamanda kamu mimarisinde işlevsel sürekliliğin bir örneği olarak da öne çıkmaktadır.

Şekil 6.8. Plan 3 İkinci Kat Planı

Zemin kattaki geniş giriş holü kamusal alan olarak tasarlanmışken, üst katlar daha sınırlı erişim gerektiren idari birimlere ev sahipliği yapmıştır. Mekânsal hiyerarşi, kullanıcıyı girişten itibaren yönlendiren aksel yapı ile vurgulanır; yapı bina genelinde tutarlı bir şekilde korunmuştur. Merdiven yerleşimi, kesintisiz bir dikey sirkülasyon akışı sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Merdivenler, binanın yapısal omurgasını oluşturan bölümlerle uyumlu bir şekilde konumlandırılmıştır.

Cephe tasarımı, kompozisyonel ritmi ve Art Nouveau'nun biçimsel etkilerini yansıtmaktadır. Düzenli pencere sıraları, kemerli açıklıklar ve cepheye canlılık katan dikey ve yatay şeritler, binanın cephe bütünlüğünü tanımlar. Özellikle pencerelerin çevresinde görülen kavisli kornişler ve çiçek motifleri, cepheyi yalnızca görsel bir yüzeye değil, aynı zamanda mimari açıdan önemli bir unsura da dönüştürür.

Şekil 6.9. Kuzeydoğu Cephesi, Sultan II Abdülhamid Arşivi
(Kaynak:İstanbul Üni. Nadir Eser)

Şekil 6.10. Kuzeydoğu Cephesi Raimondo D'Arconco El Çizimi

Kontrollü doğal ışık akışı da mekânsal yapıya entegre edilmiş bir tasarım tercihidir. Geniş açıklıklı pencereler çalışma alanlarını aydınlatır ve cephe yüzeyinde ritmik bir hareket yaratır. Bu, binanın yalnızca içeriden dışarıya değil, dışarıdan içeriye de kurumsal bir temsil aracı olarak işlev görmesini sağlar.

Şekil 6.11. Kuzeydoğu Cephesi, Gürsoy Grup Arşivi (2025)

Şekil 6.12. Kuzeydoğu Cephesi, D'aronco Tasarımı Saçak Detayları, Gürsoy Grup Arşivi (2025)

Şekil 6.13. Kuzeydoğu Cephesi, Gürsoy Grup Arşivi (2025)

Malzeme kullanımında, dış cephede uyumlu taş ve alçı yüzeyler tercih edilmiştir. İç mekânda ise bina, dönemin estetiğini ahşap işçiliği, mermer detaylar ve yüksek tavanlı mekanlardaki klasik kornişlerle bütünleştirir. Söz konusu detaylar, D'Aronco'nun yalnızca biçimsel açıdan değil, aynı zamanda malzeme dili açısından da zamanın ötesinde olduğunu göstermektedir.

Şekil 6.13. Kuzeydoğu Cephesi Giriş Kapısı, Sultan II Abdülhamid Arşivi (Kaynak:İstanbul Üni. Nadir Eser)

Şekil 6.14. Zemin Kat İç Mekân, D'Aronco İzleri, Sultan II Abdülhamid Arşivi
(Kaynak:İstanbul Üni. Nadir Eser)

Dolayısıyla yapı, mekânsal organizasyonu açısından işlevsel bir idari bina olmanın yanı sıra, dönemin estetik ve temsili değerlerini bütünsel olarak içselleştiren bir mimari örnek olarak da öne çıkmaktadır.

Şekil 6.15. Birinci Kat İç Mekân, D'Aronco İzleri, Sultan II Abdülhamid Arşivi
(Kaynak:İstanbul Üni. Nadir Eser)

Şekil 6.16. İkinci Kat İç Mekân, D'Aronco İzleri, Sultan II Abdülhamid Arşivi
(Kaynak:İstanbul Üni. Nadir Eser)

7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Raimondo D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari üretimi, geç dönem Osmanlı mimarisinde Batı etkisindeki biçimsel yaklaşımların ve yerel üslupların sentezlendiği bir geçiş dönemini temsil eder. Günümüze ulaşan yapıların analizleri, mimarın estetik anlayışının yalnızca biçimsel tercihlere değil, aynı zamanda ideolojik ve kültürel temsile de dayandığını göstermektedir.

D'Aronco'nun yapıları özellikle Art Nouveau'dan belirgin bir etki taşımaktadır; ancak bu etkiler doğrudan kopyalar değil, Osmanlı mimarisine özgü detaylarla bütünleştirilmiş özgün sentezlerdir. Şeyh Zafır Türbesi gibi dini yapılar ve Botter Apartmanları gibi sivil konut örnekleri, bu estetik stratejinin iki farklı işlevsel tipte nasıl başarıyla uygulandığını göstermektedir.

Öte yandan, Karaköy'deki Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii gibi yapılar, kentsel müdahaleler ve yetersiz koruma politikaları nedeniyle günümüze ulaşamamıştır. Bu durum, D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari mirasının kısmen silinmesine yol açmıştır. Ancak mevcut belgeler, söz konusu yapıların mimari karakterini anlamak için yeterli ipucu sunmaktadır.

Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası, D'Aronco'nun kamusal bina tasarımına yaklaşımını anlamak için ayrıcalıklı bir örnek sunmaktadır. Bina, salt bir idari bina olma rolünün ötesine geçerek dönemin modernleşme ideolojisini temsil eden sembolik bir mimari unsur haline gelmiştir. Kavramsal, işlevsel ve mekânsal analizler,

D'Aronco'nun bu yapıda sembolik temsil ve yapısal rasyonalite arasında denge kurma becerisini ortaya koymaktadır.

Genel olarak bakıldığında, D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari üretimi yalnızca Osmanlı mimarlık tarihi açısından değil, aynı zamanda Doğu ile Batı arasında kurulan estetik, teknik ve ideolojik bağlamın özgün bir örneği olarak da değerlendirilmelidir. Korunmuş yapılar üzerine yapılan okumalar hem mimarın bireysel yaklaşımını hem de geç Osmanlı döneminin mimari temsil politikalarını anlamaya olanak tanır.

Çalışma, 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı mimari peyzajında aktif rol alan İtalyan mimar Raimondo D'Aronco'nun İstanbul'daki mimari üretimini kavramsal, işlevsel ve mekânsal perspektiflerden, özellikle de Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası perspektifinden incelemektedir. D'Aronco'nun Art Nouveau tarzını yerel Osmanlı mimari geleneğiyle bütünleştirme çabası, eserini yalnızca biçimsel bir yansıma değil, aynı zamanda dönemin modernleşme sürecinin mimari bir temsili olarak da değerlendirilebilecek bir yaklaşıma dönüştürmüştür.

Makalenin amacı doğrultusunda, D'Aronco'nun İstanbul'da günümüze ulaşan yapılarından örnekler değerlendirilmiştir. Özellikle Rektörlük Binası, tarihsel bağlamı, üslup özellikleri ve kurumsal kimliği açısından incelenmiştir. Kavramsal analiz, yapının yalnızca mimari değil, aynı zamanda ideolojik bir temsil olduğunu ortaya koyarken, işlevsel ve mekânsal analizler, özgünlüğünü ve çağdaş kullanımda sürdürülebilirliğini ortaya koymuştur. D'Aronco'nun mimari pratiği, geç Osmanlı döneminin estetik arayışlarını, kurumsallaşma süreçlerini ve Batı ile kültürel temasları somutlaştıran bir mimari dil yaratmıştır. Bu bağlamda, mimarlık tarihçileri ve korumacılar için önemli bir araştırma alanı sunmaktadırlar.

Sonuç olarak, D'Aronco'nun İstanbul'daki yapıları, özellikle Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası, geç Osmanlı mimari kimliğinin Art Nouveau kimliğinin anlaşılmasına katkıda bulunmakta ve mimaride çok katmanlı temsilin nasıl mümkün olduğuna dair somut örnekler sunmaktadır. Bu yapıların korunması ve belgelenmesi, yalnızca fiziksel mirasın sürekliliği için değil, aynı zamanda mimari düşüncenin sürekliliği için de büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Akın, N. (2000). 19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığında Yabancı Mimarlar.

Akın, N. (2004). 19. Yüzyıl İstanbul'unda Batılılaşma Sürecinde Mimari ve Kent. İstanbul: Literatür Yayınları, s. 102–105

- Altan, E. (2016). Raimondo D'Aronco'nun İstanbul'daki Mimari Tasarım Yaklaşımı. *Sanat Tarihi Dergisi*, 25(2), s. 73-92.
- Ahunbay, Z. (2009). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon* (6. baskı). İstanbul: YEM Yayın, s. 59-66
- Batur, A. (1993). *Osmanlı Mimarı D'Aronco*.
- Bozdoğan, S. (2001). *Modernizm ve Ulusun İnşası: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*. s. 17-38, 44-47, 55-58
- Eraslan, A. (2024). The Art Nouveau Influence on the Residential Buildings of Raimondo D'Aronco. *Architecture and Urban Planning*, 20(1), s. 33-46.
- Gontar, C. (2006, 10 1). *Art Nouveau*. metmuseum. adresinden alındı
- Karakoç, B. (2018). Raimondo D'Aronco'nun Osmanlı Mimarisine Katkıları. *Mimarlık ve Tasarım Dergisi*, 5(2), s. 45-58.
- Kuban, D. (2010). *Osmanlı Mimarisi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s. 566-569
- Ölekli, S. (2015). *Art Nouveau'nun Osmanlı'daki Yansıması*. *Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*, 8(2), s. 112-126.
- Ortaylı, İ. (2020). *Osmanlı'da Eğitim ve Modernleşme*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Somel, S. A. (2001). *The Modernization of Public Education in the Ottoman Empire, 1839-1908: Islamization, Autocracy, and Discipline*. Leiden: Brill.
- Yıldırım, A. (2013). *Osmanlı'da Sanayi Mektepleri ve Mesleki Eğitim (1868-1914)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Cansever, T. (1991). *Şehir ve Mimari*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eldem, S. H. (1984). **Boğaziçi Yalıları I-III**. İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- Eldem, E. (1999). *Osmanlı Mimarisi ve Batılılaşma Süreci Üzerine*. *Osmanlı Araştırmaları*, 19, s.35-56.
- Kocakoç, B. (2018). Raimondo d'Aronco'nun Osmanlı Mimarisine Katkıları. *Mimarlık ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 45-58.
- Çelik, Z. (1993). *The Remaking of Istanbul: Portrait of an Ottoman City in the Nineteenth Century*. University of California Press, s. 23-41
- Dündar, E. (2006). *Osmanlı'da Yabancı Mimarlar ve Modernleşme*. *Mimarlık Dergisi*, 332, s.45-53

Ödekan, A. (1998). Raimondo D'Aronco'nun İstanbul'daki Yapıları. İstanbul Araştırmaları Yıllığı, 2, s. 87–108.

Ergin, O. N. (1977). Türkiye Maarif Tarihi (3 cilt). İstanbul: Eser Matbaası.

Eyice, S. (1994). Dâvud Paşa Külliyesi. In Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi (Cilt 3, ss. 7–8). İstanbul: Kültür Bakanlığı / Tarih Vakfı

Barillari, D., & Godoli, E. (1997). Istanbul 1900: Art Nouveau architecture and interiors. İstanbul: YEM Yayınları. (Orijinal yayın: Rizzoli International, New York, 1996)

Eski İstanbul Fotoğraf Arşiv

İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Fotoğraf Arşivi

Gürsoy Grup Arşivi

Alman Mavileri